

Policy och handledning mot sexuella övergrepp

Denna policy innefattar alla våra medlemmar, barn som vuxen, men då vi är en Barn och ungdomsorganisation där våra medlemmar främst är under 25 år har vi valt att ge exempel i denna text som rör just vår primära målgrupp inom föreningslivet

Sexuella övergrepp är alla sexuella handlingar som görs mot någon, inför någon eller som en person får någon annan att göra mot den utsatta personens vilja. Alla har rätt att bestämma över sin egen kropp och sin egen sexualitet. Sexuella övergrepp är namnet på många handlingar där någon eller några går över gränsen och kränker en annan person på ett sexuellt sätt. **Barn under 15 år får inte utsättas för några sexuella handlingar av någon. Detta är enligt lag straffbart och brottsrubriceringen handlar om allt från sexuellt ofredande till grov våldtäkt mot barn. Detta gäller även om ett barn skulle säga att hen vill eller på annat sätt visa att hen är med på vad som händer.**

Den utsattas berättelse och upplevelse är avgörande, inte förövarens motiv. När det finns uppgifter om sexuella övergrepp ska föreningen agera snabbt, skydda den utsatta, inhämta relevant information och agera med såväl stort ansvar som diskretion. Efter en skyndsam bedömning av vad som är bäst för den utsatta ska föreningen besluta att den utpekade bör ta timeout tills frågan är utagerad. Bedöms händelsen vara av brottslig karaktär ska en polisanmälan göras.

Sexuella övergrepp kan se ut på olika sätt, exempelvis:

- när en person vill se en annan persons könsorgan eller visa sitt eget (gäller både i verkligheten och online)
- när en person vill att en annan ska ta eller slicka på personens könsorgan
- när en person smeker eller tar på en annan persons kropp i sexuellt syfte
- när man kysser och smeker varandra och den ena säger nej, nu vill jag inte gå längre, och den andra ändå fortsätter, ibland så långt som till ett samlag
- när man blir utsatt för sexuella handlingar och inte kan försvara sig, till exempel om man är väldigt berusad eller har en funktionsnedsättning eller sover
- när någon tvingar sig till sex genom att hota så man inte vågar visa eller göra motstånd
- när man visar, säger eller på annat sätt markerar ett nej mot en sexuell handling.

Förebyggande arbete - vad kan föreningen göra?

Sexuella övergrepp är oförenligt med Förbundet Aktiv Ungdoms vision och värdegrund.

Aktiv Ungdom uppmanar att föreningen, förutom att göra en krisplan i föreningen, tar del av det material som Rädda Barnen tagit fram, där man arbetar med frågorna kring en trygg och inkluderande idrott och fritid. Rädda Barnen har också flera typer av stödmaterial. Till exempel en guide om hur barn ska kunna surfa tryggt på nätet och verktyg för hur man som förälder kan prata med sitt barn om kroppen och dess gränser.

<https://www.raddabarnen.se/rad-och-kunskap/en-trygg-och-inkluderande-fritid/foreningsliv/>

Uppmärksamma riskbeteende hos förövare och tecken hos den utsatta

Det är viktigt att inte förväxla riskbeteende med normala relationer mellan exempelvis ledare, tränare och barn och ungdomar i verksamheten. Det handlar om att vara uppmärksam på osunda relationer i verksamheten. Diskutera i er förening dessa skillnader och var gränserna går.

Föreningen bör utse en eller två personer som är kontaktpersoner i föreningen. Alla ska känna till att man kan kontakta den eller de personerna om man vet eller misstänker att någon far illa. Eller om det är något som helt enkelt inte känns bekvämt - som man skulle vilja prata med någon om.

Förövarna själva brukar beskriva det som att de väljer barn som är närmast och som de tror kommer hålla tyst så att de inte avslöjas och åker fast. Det kan vara barn som de har någon form av makt över, som de tror att de kan tvinga, lura eller manipulera. Förövaren söker ofta vänskap, förtroende och tillfällen att vara ensamma med den utsatte. De kan lära känna varandra genom verksamheten men de närmre kontakterna tas vid sidan om. Det kan röra sig om olika former av extrahjälp och kontakterna upprätthålls ofta via mobil, sms, sociala medier eller mejl.

Kontroll ur belastningsregistret och föreningens regler

En Aktiv Ungdom förening följer de riktlinjer och policys som organisationen satt upp för att motverka och åtgärda sexuella övergrepp samt skärper kontrollen genom att begära ut utdrag ur belastningsregistret - det är också från och med januari 2020 föreningens skyldighet i och med att barnkonventionen blev lag här i Sverige.

Det är ingen rättighet att få vara ledare inom barn och ungdomsverksamhet, det är ett förtroendeuppdrag.

- Det är styrelsens uppgift att tillse att personer som, mer än tillfälligt och på uppdrag av Aktiv Ungdom, arbetar med barn och ungdom inte har noteringar i det begränsade registerutdrag om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn (enligt lag (2013:852).

Kontroll ur begränsat belastningsregister är viktigt för att hindra en tidigare dömd person från att bli/vara ledare i föreningens barn och ungdomsverksamhet. Ett begränsat belastningsregister visar om personen dömts för sexualbrott, barnpornografi, mord, dråp, grov misshandel, människorov och grovt rån. Föreningen har rätt att kräva att en ledare själv ska begära ett utdrag ur begränsat belastningsregistret hos polismyndigheten. Utdraget visas för en eller ett par personer i styrelsen, utsedda av föreningen. Åtgärden är en avvägning mellan två viktiga skyddsintressen – skyddandet av barn och skyddet av den personliga integriteten. Föreningen ska ha rutiner för att ta utdrag ur begränsat belastningsregister för alla, också befintliga ledare samt förtroendevalda i barn och ungdomsverksamheten. Utdragen, som inte får vara äldre än 12 månader, ska efter granskning direkt lämnas tillbaka till personen som uppvisar det och alla eventuella noteringar om innehållet ska hanteras ansvarsfullt. Läs mer i "Att begära registerutdrag" som finns under dokument på intranätet.

Reaktion hos barn och tonåringar

Ett barn som blivit sexuellt utnyttjat kan skadas allvarligt i sin utveckling och drabbas av psykiska problem både på kort och på lång sikt. Alla barn och ungdomar visar inte samma reaktioner. Dessutom kan vissa av reaktionerna som kan visa sig efter ett sexuellt övergrepp även visa sig i andra situationer. En del av de reaktionerna som barn och tonåringar kan visa är:

- nedstämdhet
- oro, ängslan, ångest
- sömnsvårigheter, mardrömmar
- små barn som i leken visar vad de har varit utsatta för
- självmordstankar

Vägledning – så kan ni agera

Agera snabbt när det finns misstanke om övergrepp

Om du misstänker eller vet att ett barn far illa ska du omgående ta kontakt med socialtjänsten och polis, som varje dag arbetar med att hjälpa utsatta barn. Det räcker att du fått se eller höra något som tyder på att ett barn/ungdom far illa för att du ska göra en orosanmälan. Du behöver alltså inte säkert veta att barnet/ungdomen far illa. Då socialtjänsten har tagit emot en anmälan är det deras uppdrag att utreda barnet/ungdomens situation och vilka insatser som behövs för att hjälpa barnet/ungdomen.

Här är det bra att föreningen har utsett en eller några kontaktpersoner som alla vet att man kan kontakta om de upplever någonting obekvämt. Rädda barnen har en vägledning som kan vara bra att utgå ifrån när man känner oro för ett barn:

<https://www.raddabarnen.se/rad-och-kunskap/arbetar-med-barn/orolig-for-ett-barn/>

Skydda barnet/ungdomen

Det viktigaste i den akuta situationen är den utsattas situation, dess fysiska och psykiska skydd och hälsa. Föräldrakontakt är viktigt, om inte förövaren misstänks finnas inom familjen. Det är inte säkert att den utsatta klarar av att berätta vad den varit med om. Det kan också hända att den utpekade förövaren kan vara en populär och omtyckt person och/eller någon med en central funktion i föreningen. Därför är det viktigt att den som får kännedom om händelsen överväger vart hen lämpligen vänder sig. Återigen är det därför väldigt viktigt att föreningen utsett kontaktpersoner som är kända för alla föreningens medlemmar att kontakta om något känns obekvämt. I annat fall någon annan ansvarig person i föreningen hen har förtroende för.

Det är viktigt att inhämta tillräckligt med information för att kunna göra en bedömning av vilka åtgärder som snabbt måste vidtas i föreningen. Det är också viktigt med observationer och dokumentation då de kan komma att bli bevis eller vittnesuppgifter längre fram i en eventuell rättsprocess. Utse därför någon som dokumenterar allt som sker i en tidslogg.

Råd i samtal med barn

- Berätta att du finns som stöd om barnet vill prata.
- Ställ öppna frågor som inte kan besvaras med bara "ja" eller "nej".
- Låt barnet prata igenom sin upplevelse i sin egen takt.
- Var så tillåtande som möjligt, barnet behöver få reagera, både i ord och handling.
- Normalisera barnets tankar och känslor. Lägg inte ord i munnen på barnet.
- I regel ska man prata med en vårdnadshavare som bär ansvaret för barnet, men det finns situationer då det inte är lämpligt exempelvis om en vårdnadshavare är den misstänkte.
- Avsluta med att ta bollen och lyft ansvaret från barnet. Anteckna vad ni pratat om.
- Om den misstänkte förövaren är under 18 år, dvs. själv är ett barn, ska hen också behandlas därefter.

Ta oron på allvar och agera

De ansvariga som tagit tag i situationen ska beakta såväl ansvarstagande som diskretion. Utifrån en bedömning av de uppgifter som dittills kommit fram finns ett antal frågor att överväga:

- Behöver den utsatte/utsatta omedelbart stöd och/eller vård?
- Vid misstanke om sexuellt övergrepp ska polisen alltid kontaktas.
- Bör en orosanmälan göras till socialtjänsten? Tänk på att det räcker att du fått se eller höra något som tyder på att ett barn far illa, för att du ska göra en orosanmälan. Du behöver alltså inte säkert veta att barnet far illa. Då socialtjänsten tagit emot en anmälan är deras uppdrag att utreda barnets situation och vilka insatser som behövs för att hjälpa barnet.

Kommunikation till berörda

Beroende på händelsens art och hur snabbt olika uppgifter om den sprids ut i olika delar av föreningen är det viktigt att de ansvariga överväger vilken information som ska lämnas ut från föreningen samt till vilka och på vilket sätt den ska lämnas ut. Närmaste distrikt ska alltid informeras omgående vid allvarlig händelse.

Uteslutning och rekommendationer

- *Förening som inte följer förbundets policys och starka rekommendationer kan bli föremål för diskussion om uteslutning, varje enskilt fall bedöms av förbundsstyrelsen.*

Förbundsstyrelsen Aktiv Ungdom 2025-03-16